

Reini Koivusalo

Perinnehaastattelu, Palvan Kuustenperässä kesällä 2016

Haastattelija: Susanna Viljanen/Perinne framille -hanke/Pro Sinervo ry ja Museovirasto

Litterointi: Tiina Saaresranta/Velkuan Saaristotalo Sinervo –hanke/Pro Sinervo ry

Avainsanat

Kelirikko; 3

Koulumatkoista; 2

Koulunperustaminen Velkuaan; 1

Opetuksesta; 3

Yhteysaluksen tulosta Velkuaan; 5

SV: Millanen historia koululaitoksella Velkualla on?

RK: No, se alkaa ehkä siitä, että 1900-luvun alussa oli vielä niitä kiertokouluja, jotka hoitivat opetusta kuusi viikkoa syksyisin ja taisi olla kuusi viikkoa vielä keväisinkin. Ja sitten haluttiin saada parempi koulu ja niinpä sitten kunnanisät rupesivat miettimään, että mihin se koulu sitten sijoitettaisiin ja tehtiin sitten myöskin anomus valtiovallalle, mutta sieltä ei ensin oikein lupausta tullut, mutta sitten jo vuonna 1908 alkoi jo näyttää hyvältä ja nyt oli päätettävä, mihin koulu sijoitetaan. Ja niinpä sitten jokainen näistä isoista saarista, Velkuanmaa, Salavainen, Teersalo ja Palva halusivat sen omalle maalleen. Mut siinä kävi lopulta niin, että Pietilän talon silloinen isäntä Palvassa päätti lähes lahjoittaa tontin koululle, ja niin koulu sitten rakennettiin Palvaan. Tosiasiassa tontti myytiin yhden markan kauppahinnasta, muuten olisi ehkä mennyt lahjaveroa. Koulu aloitti toimintansa 1910 ja siinä oli 42 oppilasta heti. He saattoivat olla hyvin iäkkäitä oppilaita siihen aikaan, en ihan varmasti tiedä, miten Velkuassa oli, mutta esimerkiksi isoisäni joka valmistui Sortavalasta opettajaksi meni Pyhäjärvelle, Karjalankannakselle opettajaksi, jossa olikin koko elämänsä opettajana vaikka olikin velkualainen ja siellä oppilaat olivat paljon häntä vanhempia, mm hänellä oli Nestori Kaasalainen, tämä kuuluisa kansanedustaja, taisi olla jo ainakin 25-vuotias, ja hän oli paljon nuorempi tää isoisä.

SV: Mites ne kiertokoulut, oliko niitä sitten ollut kuinka kauan?

RK: Mää en oikein tiedä niistä kiertokouluista, kuinka kauan, mutta sen tiedän, että niitä pidettiin yleensä kuusi viikkoa kerrallaan ja ne olivat jossain jonkun talon tuvassa ja sinne sitten tuotiin toisista saarista oppilaita. Näin opetettiin ainakin lukemaan ja laskemaan, sehän se tärkein oli.

SV: Kuinka paljon kuudessa viikossa ehti opettaa?

RK: Pienet alkeet ainakin, mutta se lukemisen opetus ei varmaan ollut niin kovin perusteellista niin lyhyessä ajassa.

SV: Eli sitten kun saatiin paikallaan oleva kiinteä koulu, niin se opetus oli varmaan pidempää.

RK: Se oli pidempää, ja sitä olen aina ihmetellyt, että mitenkä hyvin yksi opettaja pystyy hoitamaan sen koko koulun, koska historia mainitsee, että ensimmäinen opettaja oli Eino Vehmanen eikä ketään muita.

SV: Ja luokkia oli kuitenkin?

RK: No siihen aikaan oli alakoulu jossa oli kaksi, ja yläkoulu jossa oli neljä, yhteensä kuusi [luokkaa], että näin se koulu täytyi toimia. Olen itse ollut yksiopettajaisessa, kun minä tulin, niin meillä oli oppilaita silloin kaikkiaan 35 ja opettajia kaksi. Oli ala- ja yläkoulu. Ja sitten oppilasmäärä alkoi hiljalleen laskea ja olen ollut vähimmillään kolmioppilaisessa koulussa täällä. Ja siinä oli kolme poikaa, yksi Salavaisten Pietilästä Eero, ja sitten oli Herralasta Ville ja sitten meidän oma poika Kalle. Ja kyllä me sitten yritimme toimia. Kaikki muu on siinä vaiheessa helpompaa, mutta liikunta, joukkoliikunta on vaikeampaa liikuntatunnilla. Me sitten joskus pelasimme jopa jalkapalloa niin että meitä oli joukkueessa kaksi ja minä olin mukana ja sitten hän joka oli alempana kummallakin kerralla sattumalta sai ottaa myös käsin, eli oli niin sanottu maalivahti.

SV: No kuinka kauan tätä hyvin pienen koulun aikaa kesti?

RK: Sitä ei kestänyt kovin kauan, kun sitten alkoi suurentua silloin kun saimme ensimmäisen kunnanjohtajan, Anne-Maija Kivimäen. Muistan kun olimme jo kolmatta kertaa anomassa Helsingissä kolmivuotiskaudeksi rahaa, anoimme jo silloin kun meillä meni alle sen normin, 15-16 oppilaan, ja sitten normi meni taas kuuteen oppilaaseen. Ja muistan sen kun viimeisellä kerralla anoimme siellä Opetusministeriössä hallitusneuvos Laaksonen kysyi, kun sanoin hänelle, että nyt meillä oppilasmäärä nousee, me olemme saaneet kunnanjohtajan, ja hän on hyvin innostunut. Onko hänellä paljon lapsia [Laaksonen kysyi]. Ei hänellä ole vielä lapsia, mutta hän saa varmaan paljon tänne lapsiperheitä, kun ruvetaan rakentamaan omakotitaloja. Ja niin se kävi, ja sitten me pikku hiljaa pääsimme sinne. Saaristokunnan normi oli sellainen että jos oppilasmäärä laskee alle kahdentoista, niin sitten ei enää koulua pidetä. Jotain kuusi oppilasta oli pitkään, ja se rupesi siitä sitten kasvamaan. Ja siinä kävi niin sopivasti vielä että silloin kun se oppilasmäärä pieneni, opettajakaveri, tämä Eeva Lehtisalo, lähti eläkkeelle. 1956 valmistuin, ja -57 aloin hommat.

SV: Oliko silloin vielä pieni koulu, oliko näitä laajennuksia tehty?

RK: Ei, tosin silloin tehtiin korjauksia, laitettiin keskuslämmitys, ikkunoitakin uusittiin ja sitten vasta -90 luvun vaihteessa saatiin se uusi laajennus, ja se oli sitten jo huomattava parannus. Meillä ei ollut esimerkiksi liikuntatilaa ollenkaan silloin minun aikana, muuta kuin se kaksi vuotta. Ja me teimme niin että kyllä me joskus pelasimme, lentopalloa ei taidettu uskaltaa, mutta pingistä pelattiin, ja tämmösiä jotain muuta, ja sitten kannettiin pulpetit eteiseen ja sit meillä oli sali kyllä, ja vedettiin ne alaslaskettavat verhot eteen ettei ikkunaruuu hajoa.

SV: Siinä oli urheilua sitten jo pelkästään siinä kanniskelussa!

RK: Kuulantyöntöä voi harrastaa pihallakin, Neljää maalia ja Kuningaspalloa pelasivat välituntisinkien siellä. ja sitten muistan kerrankin niin menttiin korkeushyppyä harjoittelemaan – ei meillä ollut siihen aikaan mitään patjoja, mihin tulee, ja hiekkakasa on liian kova. Niin tuolla oli siinä yhdellä pellolla oli sitten olkikasoja, niin me menttiin kysymään, että voisko sinne mennä pistämään korkeushyppytelineet pystyyn, ja kasata olkia lisää, ja sinne hypättiin, sekin oli yksi konsti.

SV: Mimmosta oli asua siinä koululla?

RK: Kyl siinä oli hyvä asua, me oltiin niin keskeisellä paikalla ja kauppa oli siinä vielä alempana siihen aikaan, siinä missä Veikko Suominen asui, siinä ihan ennen laituria, se valkoinen talo. Siellä me asuimme ja sitten aina kesäksi tultiin tänne, isoäiti asui vielä alussa täällä. Tämä talo mikä tässä nyt on, on sitten laajennettu, pantiin peruskorjaukseen, ennen kuin muutimme tänne pysyvästi.

SV: Ainakin vielä -50 luvulla oppilaat kulki omin nokkinensa kouluun. Aiheuttiko se ongelmia?

RK: Kyllä se aiheutti ongelmia. Kelirikkoaikana oppilaat jäivät kortteeriin tänne, meilläkin oli pari oppilasta kortteerissa koululla ja jokaisessa näissä taloissa oli sitten näitä jotka eivät päässeet kotiin. Oli se joskus aika vaarallista mennäkin. Mä olen kuullut jo aikaisemmilta ajoilta, että kun soudettiin, niin Reino Pietilä sanoi, että kun hänen vaimonsa oli Velkuanmaan Lallin tyttäriä, että sieltä tultiin yhdellä veneellä soutaen tuonne Voiponlahteen, missä on se Herralan venevajat ja muut, ja siitä käveltiin tästä Kuustenperän ohi. Pojat soutivat laivaväylän yli sen isomman matkan ja sitten tämän loppumatkan soutivat tytöt. Ja oli se kun lähti sieltä Velkuanmaan eteläpäästä Savilahdesta tai Onnilasta kävellen, sehän on melkein 7km matkaa, no ei he ihan tänne niemeen tulleet, mutta kyllä he ihan varmasti 5km kävelivät, ja sitten soutivat yli ja vielä kävelyä tässä sitten näitä polkuja pitkin. Ja sama oli Salavaisilta. Sitten myöhemmin, esimerkiksi Salavaisilta tultiin moottoriveneillä ja se oli joskus näin että, kun taloissa oppilaitten kotona oli vene niin sitten ne isommat oppilaat käyttivät sitä. Muistan kerrankin niin Salavaisten oppilaat olivat aamulla kovin myöhässä ja Toimion Lasse sieltä, joka oli vanhin siitä joukosta, sanoi, että ”kun mee ei saatu käyntiin sitä konetta kun siin oli kynttilä likaantunu”, se on se sytytystulppa, no kyllähän sen saivat käyntiin ja meillä oli mennyt sitten jo ensimmäinen oppitunti pitkälle ja sitten kun hän tuli, mä näin että kädet on ihan rasvassa ja sanoin, että kuule, nyt on sellainen tilanne, et nyt mennään mejän puolelle ja peset tuolla sitten kädet, mut hyvä että pääsitten näin.

SV: Oliko semmosta käynyt, että joku olis pudonnut jäihin esimerkiksi?

RK: Ei oo ollut silleen mutta kyllä se on aika vaarallista ollut. Tässä kerrankin mä lähdin saattamaan niitä, vähän katsomaan, ja tultiin sieltä Kirkonlahdesta mejän rantaan saakka. Sitten Salavaisten ja Munnimaan oppilaat lähtivät menemään Haiskojen välistä tuolta ja muistan kun, se oli Munnimaasta se Salmisen Mauri sanoi kaikille, että nyt sitten muistakaa, ei saa tulla ryhmänä, jokainen tulee yksitellen, ja pitkät välit, ainakin 15-20 metriä, eikä saa hyppiä.” Oli vähän semmonen heikko, potkukelkat olivat ja hyvin ne pääsivät. Sitten kun tänne tuli jo niitä yhteysaluksia, niin ne ei halunneet mitään tämmöstä siltaa laittaa siihen tielle, vaan sitten oli niin, että Salavaisille päin oli sitten Salavaisten isännät, ja tuosta Lintikniemestä oli Heinonen, niin laittaneet siihen semmosen lankkusillan joka vedettiin aina pois jommallekummalle puolelle. Ja sitten muistan kerrankin, vesi oli oikein korkealla, kun oli noussut koulupäivän aikana, niin mä sanoin, että nyt ettette lähde kotiin, ennen kuin mä laitan pitkävartiset kumisaappaat tulen auttamaan. Mää autoin siinä, tossa Kirkonlahden rannassa, tuossa kaupan saunan luona heitä työnsin siitä, he seisoivat potkukelkassa, niin työnsin yli, sitten mentiin sinne, ja siellä oli se Onni Heinonen vastassa, saatiin siltä paikalleen ja auttoi siitä yli ja sitten Salavaisten, joku, oli tullut traktorilla vastaan sieltä. Että näin se kuljetus sitten tapahtui, oli monenlaista kulkupeliä. Ja sitten jos oli vahva jää, niin hiihrettiin ja me kävimme Salavaisilla ja käytiin Teersalossa ja missä milloinkin käytiin, otettiin semmoinen hiihtoiltapäivä ja kun oli pitkät matkat, niin eihän ne olis enää jaksaneet siellä mitään hiihdellä, niin muistan mulla oli silloin iso Taunus-farmari, niin mä otin oppilaat, niin monta kuin siihen mahtui, vähän tais olla ylikin, ja sukset ja sitten vein ne tuonne jonnekin Rauhalan rantaan. Ja sanoin, että hiihtäkään siitä nyt sitten sinne, oltiin Haukallakin kerran ja sitten mä menen hakemaan toisen lastin, ja ne oli tulleet jo hiihtäen vastaan, ne oli jo tossa Talosmeren reunassa. Ja sitten me saatiin yleensä siellä pullaa ja mehua. Täytyy vähän niin kuin ymmärtää siinä sitten että siinä oli velkuanmaalaisia mukana tietysti, salavalaislaiset jäivät sinne, Teersalosta aika vähän oli koska osa oppilaista kävi Livonsaarella, se oli helpompi. Mutta sitten Velkuanmaahan, mä sitten toin, vein sitten sinne saakka, että on mukavampi päästä sitten kotiin.

SV: No, oliko uimataidon opetusta?

RK: Kyllähän me uimassa kävimme, mutta se oli sellaista, että siihen aikaan vedet oli jo viileämmät. Kyllähän me kesällä yritettiin järjestää, Mannerheimliitto mm. järjesti uimaopettajia tänne jonkun. Muistan kun oli

sellasia, jotka eivät osanneet uida, ja jopa vanhat saaristolaiset sanoivat että eihän saaristolaisen tarvitse osata uida, niillähän on vene.

SV: Oliko silloin opetuksessa jotain erityistä saaristolaista, vai mentiinkö samalla kuin muissakin Suomen kouluissa?

RK: Ehkä semmosta oli että jotain solmujen tekoa, niin määhän siinä sitten loppuvaiheessa opetin, kun minusta saaristolaisen pitää osata solmuja, kun muistan kun joku vieras tuli meille, niin veneellä hain silloin kun lossia ei ollut, niin hän rupee pistämään veneen köyttä kiinni, kiertämään ympäri näin ja minä sanoin, et kuule, lopeta nyt jo, että ethdään vaikka kaksois polvi siihen, se sorkka, ja se täytyy osata tehdä kummalta puolelta vaan. Ja site se pitäis osata tehdä vaikka tuohon tankoon – kuin helppo se on kun sen osaa.

SV: Osasko lapset, oliko heille opettettu kotona näitä?

RK: En tiedä, varmasti joku osaa, sen nyt varmaan osaa sen sorkan, eli kaksoispolven varmaankin. Ja mitä niitä vielä, niin minusta se paalusolmu on sellainen, eli polsteikki. Koska se on sellainen, että jos sen pistää kiinni vaikka lehmän kaulaan, niin sehän ei koskaan kiristy, se pysyy aina, ja sen saa aina auki, vaikka sen kuinka tiukkaankin tehdään.

SV: Mitä vahvuutta siitä on ollut, että on ollut pieni koulu?

RK: No, ehkä se on helpompi, siis oppilasta kohti opettaa, mutta myöskin vaikeampi silloin kun näitä eriaisteisia oppilaita on mukana niin silloin on se vaikeus, että joku tahtoo jäädä jälkeen, ei ehdi opastamaan tarpeeksi hyvin, mutta silloin kun oli näitä oppilaita esimerkiksi kuusi, niin mulla oli semmosia luokkia, että oli tyhjä vuosi ja sitten saattoi olla kolme tai kaksi, silloin se on helpompaa.

Ne pienemmät kuulevat sen jo kerran, ja ehkä siitä sittenkin on jotain hyötyä, aikanaan kun ne itse rupeevat samaa, mutta sitten opettajan pitäisi aina koettaa keksiä uudella tavalla, että ei se nyt ihan samaa jauha, että ne sanovat, että ”joo, niin sää silloin sanoit.” Ja kyllähän me sitten koetettiin silloin keväälläkin kasveja kerätä ja mielellään oppilaat kasveja keräsivät. Sit mentiin piirtämäänkin maisemia ja istuttiin jossain.

SV: Niin, että ei tämä ulos-luokasta-meininki ole mikään ihan uusi keksintö?

RK: Ei, kyl sitä mielellään. Ja joskus tulee vähän jekkukin mieleen. Mä opetin lintujen ääniä, sen Otavan lintukirjan mukaan, aikoinaan oli jo Otavan lintukirja, jossa oli neljä kasettia, kerran ne oppilaat sanoivat, mentiinkin silloin koulun kalloin taakse sinne metsään alemmas, että hei, otetaan se mukaan tänne, ja sitten se oli se Aune Pihlanto, Vapaalan Aune, kulki tietä ohi ja yhtäkkiä alkoi kuulua, ei ollut vielä niin kevätkään, ”kukkuu-kukkuu” ja hän pysähtyi kuulemaan ja ei vielä tänä päivänääkään tiedetä, että uskoiko se että siellä oli käki, ainakin käen ääni kuului.

SV: Opettaja oli mukana jekussa.

RK: Juu, juu, tottakai, miksei sitä saa soittaa siellä.

SV: No millainen henki on sitten ollut tollaisessa pienessä koulussa oppilaitten kesken?

RK: Kyllä minusta ihan, se oli semmonen hyvin vapaa yhteisö meillä, että touhuttiin yhdessä siinä sitten ja opiskeltiin.

SV: Hyvin eri ikäiset oppilaat keskenään?

RK: Juu, luokassa oli sitten, mullakin oli kolmasluokkalaisia ja kuudesluokkalaisia ja matematiikan tunnillakin meillä, saattoi olla että oli kaikilla matematiikkaa yhtä aikaa, niin sitten mä annoin laskutehtäviä toisille ja sitten opetin jotain prosenttilaskua isommille.

Meil oli tapana aina iso joulujuhla järjestää, ja se oli siellä luokahuoneessa, sinne tuotiin vaan pitkiä penkkejä, meillä oli niitä pukkeja ja niitten päälle sitten vaan lankut, saatiin kaikki vieraatkin mahtumaan ja me harjoittelimme sitten näytelmää, jostain syyskuun puolivälistä aina silloin tällöin, ja aina tuli mietittyä sitten, että mikä olis semmonen oikein vetävä näytelmä, ja siihen pitäis kaikkien päästä

SV: Jos mietitään aikaa taaksepäin, silloin kun mietittiin, mille saarelle koulu tulee, niin vaikuttiko se Palvan asemaan, että tästä tuli keskeisempi saari sen takia, että koulu saatiin?

RK: No mä luulen, että se vaikutti kyllä. Palva oli kyllä aikaisemminkin jo laivaliikenteen parissa. Höyrylaivat jotka kulkivat Turusta Kustaviin ja taisivat mennä Uuteenkaupunkiinkin saakka. Niin tänne kulki, muistan lapsuudessani, höyrylaiva Pohjola, aina mentiin katsomaan se, kolme kertaa viikossa ajoi, oliko se kaks kertaa, en muista, ja sitten postikin tuli siinä, ja tuli siihen lossirantaan, siinä oli vieressä iso laivalaituri, joka on purettu. Luulen että se laivaliikenne vaikutti. Ja kirkkohon oli täällä, ja kirkkohon tuli sillä tavalla todennäköisesti tänne että kun Taivassalon papit kävivät täällä pitämässä Jumalanpalveluksia, niin tähän oli lyhin soutumatka. Velkuanmaahan ja varsinkin Salavaisille olisi ollut Taivassalosta pidempi matka. Aikaisemminhan velkualaiset kävivät Taivassalossa kirkossakin, kävelivät Hakkenpäästä kahdeksan kilometriä ja Kirkkolukussa, joka on puolivälissä semmonen torppa, niin siinä syötiin eväät siinä jossain kalliolla.

SV: Sittenhän se on ollut tosi hyvä paikka koululle, että on kirkko vieressä ja näin. Käytiinkö kirkossa paljon?

RK: Käytiin kirkossa paljon, siihen aikaan käytiin erittäin paljon kirkossa ja sen muistan että kirkko oli hyvin pimeä koska sähkövaloja ei ollut ja kynttilöitäkään poltettu muuta kuin jouluna, tai ehkä joskus joku juhlapäivä, tai joku muu merkkitapaus, hautajaiset tai muu, mutta hämärä oli, ja täälläkin oli tapa että jokaisella oli se oma penkki, että oli se niin sanottu kirkkojärjestys.

RK: Niin kaikki alkoi siitä että kelirikkoaikana oppilaat joutuivat aina kortteeriin, ja silloinen tarkastaja Hämäläinen, hyvä tuttu, niin tuli ja sanoi johtokunnan kokouksessa, että jos tehtäisiin siihen koulutontin kulmaan, siihen Pietilän puoleiseen kulmaan, tällainen kortteeritalo. Niin Väinö Pihlasto, silloinen valtuuston puheenjohtaja Salavaisilta, Kaarlo Pihlaston isä, sanoi näin, että ”jaa, se on niin että meidän pojat ja tytöt eivät ainakaan jää Palvaan kortteeriin, ne menevät Salavaisille vaikka uiden.” Ja siitä ruvettiin sitten anomaan tätä yhteysalusta, tai suunniteltiin, että sellainen vene, joka ajaa heikossa jäässä, rautavene.

Niinpä tämä esitettiin sitten tieviranomaisille, tai yleensä valtion viranomaisille, niin vastaus oli siihen malliin että, jos te nyt sen saatte, niin sittenhän niitä ruvetaan hankkimaan kuin sienä sateella muuallekin. Mutta asiat menivät sitten eteenpäin, oli lähetystö Helsingissä ja siellä sitten luvattiin lopulta että kyllä nyt valtio tulee avustamaan. Mauno Jussila Ruskolta oli Maatalousministeri, joka sitten lupasi että rahat tulevat sitten valtion lisäbudjettiin, ja kun niitä ei kuulunut, niin kerrotaan, Väinö itse kertoi näin: ”minä soitin sinne Mauno Jussilalle ja poika vastasi, ja kysyin onko isä kotona, ja poika vastasi, että kyllä se jossain on mutta en tiedä missä. No mene hakemaan, ei teillä nyt niin iso lukaali ole ettei löytyisi.” Ja sitten tämä Jussila tuli, ja Väinö selitti, että tämmöset rahat pitää saada, ja lopulta Väinö sanoi, että ”kuule, minä olen niin monta kertaa ollut näissä kalastajapiirin kokouksissa puheenjohtajana, kun sinä olet ollut sihteeri, minä en pyydä, minä käsken, sää hoidat tämän.” Juu, juu, minä hoidan ensi tilassa, ja rahaa tuli. Mutta, huippu oli se millä

konstilla ne saatiin, niin lähetystö vei Helsinkiin sellaisen anomuspaperin, johon oli yksilöity kaikki nämä tarpeet, minkä takia Velkuassa pitäisi olla tällainen. Se mikä eniten vaikutti siinä paperissa oli se teksti: "kelirikkoaikoina jäävät vainajien ruumiin virumaan useiksikin viikoiksi puuvajojen nurkkiin, kun ei heitä voi viedä siunattuun kirkkomaahan". Ministeriössä oli sanottu, että koskaan ei ole ollut näin tehokasta tekstiä! Ja rahat tulivat, ja ensimmäinen alus tehtiin Uudessakaupungissa, sellainen vähän samannäköinen kuin se Maininki, ja sillä ajettiin 15 henkilöä plus kuljettaja. Mutta sitten kävi niin kuin ennustettiin, anomuksia tuli lisää muualta ja Velkuassakin alukset suurenivat, niin että seuraavat kuljettivat jo autojakin.

SV: Koululaiset pääsi sitten, aikataulut ajettiin sen mukaan, että koululaiset pääsi?

RK: Minulla oli silloin sellainen iso, yli kahdeksanmetrinen puuvene, sellainen retkeilyvene, missä oli auton moottori siellä sisällä, ja muistan kun Jouni Levanto, silloinen Tiepiirin päällikkö Naantalista, tuli ja kysyi, että sopiiko että mää ajan sen reitin ja ajetaan semmosella nopeudella mitä se laiva menee, ehkä 7-8 solmua, ja joka laituriin, ja vähän seisottiin ja katsottiin kelloa, ja sen mukaan laskettiin aikataulu.